

Türkiye’de Yeni Medya Çalışmalarının Dünü ve Bugünü: Akademik Dergiler Üzerine Bir Çalışma

Haldun NARMANLIOĞLU*

Öz

Bu çalışmada tarihi 30 yıla dayanan Türkiye’deki yeni medya çalışmaları literatürünün bir haritasının çıkarılması amaçlanmıştır. Bu çerçevede Türkiye’deki en eski iletişim fakülteleri arasında bulunan İstanbul Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi’nin kurumsal hakemli akademik dergileri incelenmiştir. Dergilerde yayınlanan yeni medya alanındaki çalışmalar bir araştırma tasarımının olmazsa olmaz üç kriteri: anahtar kavramlar, teorik arka plan ve yöntem bakımından analiz etmiştir. Bulgulara göre Türkiye’de medya çalışmaları kendi içerisinde anlamlı benzerlikler gösteren erken dönem, gelişme dönemi ve geç dönem olarak üç evreye ayrılabilir. Türkiye’de internetin yeni hayata girdiği erken dönem boyunca yalnız birkaç anahtar kavram öne çıkarken, teorik tartışmalara veya yöntemle rastlanmamıştır. Gelişme dönemi olarak adlandırılan ikinci on yıllık süreçte anahtar kavramlarda kısmi bir artış görülse de özgün araştırma makalelerinin sayısı oldukça azdır. Araştırmaların neredeyse tamamı içerik analizi yöntemine dayanmaktadır. Bu dönemde Batı literatüründen ödünç alınan çeşitli teorik tartışmaların sayısında bir artış gözlenmiştir. Geç dönemde ise yeni medya çalışmaları hem sayısal olarak hem konu bakımından en zengin dönemdir. Çalışmalarda göze çarpan kavram ve teorik arka plan tartışmaları önceki dönemlere kıyasla daha çeşitlidir. Bunun yanında yöntem bilimsel çeşitliliğin aynı seviyede gelişmediği görülmüştür. Tüm dönemler boyunca dergilerin genel eğiliminin eleştirel olduğu tespit edilmiştir. Ancak yeni medya teknolojileri paralelinde Türkiye tecrübesine dayalı özgün kavramların, teorilerin ve yöntemlerin geliştirilmediği görülmüştür. İncelenen bütün kategorilerde Kıta Avrupası başta olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri kökenli sosyoloji, siyaset

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Orcid: 0000-0001-5137-8407

bilimi ve psikoloji gibi farklı disiplinlerden ödünç alınmış bir araştırma karakteri hakimdir.

Anahtar Kelimeler: Literatür, Türkiye akademiyası, internet, yeni medya, akademik dergi

Past and Present of New Media Studies in Turkey: A Review of Academic Journals

Haldun NARMANLIOĞLU

Abstract

This study aims to map the literature of new media studies in Turkey, which dates back to thirty years. In this context, it examines the refereed academic journals of the Communication Faculties of Istanbul University, Marmara University and Ankara University, which are among the oldest in Turkey. The articles published in these journals have been analyzed in the light of three indispensable criteria for any academic research, namely the key concepts, theoretical background and method. According to the findings, media studies in Turkey can be divided into three phases as the early period, the developmental period and the late period, all of which exhibit significant similarities among themselves. During the early period when the internet had just appeared in Turkey, only a few key concepts were formulated without any recourse to theory or method. Although there was a partial increase in the number of key concepts in the second ten-year period, termed as the developmental period, the number of original research articles was still quite low. Almost all studies were based on the content analysis method. At the same time, an increase was observed in the number of various theoretical discussions borrowed from western literature. The late period was marked as the most fertile period due to the flourishing of new media studies in terms of both quantity and diversity of subjects. The discussion of concepts and the theoretical background in this stage stood out as more varied compared to previous periods. At the same time, the methodological diversity did not develop to the same extent. In general, the journals from all periods exhibited a critical approach. However, there was a lack of original concepts, theories and methods deriving from Turkey's particular experience. In all examined categories, one can observe the dominance of a research character borrowed from different disciplines such as sociology, political science and psychology originating from the United States and especially Continental Europe.

Keywords: Literature, Turkish academia, internet, new media, academic journal

Giriş

İnternet eğitimden sağlığa, ekonomiden siyasete, sosyal ilişkilerden kültüre kadar hayatın her alanını değiştirip dönüştürmeye devam ederken akademik ilgi de ilk günden bugüne artan bir oranda yeni iletişim ortamını kendisine araştırma nesnesi olarak seçti. Akademik ilginin tıpkı internetin etkilediği hayatın bütün alanları gibi, çok çeşitli ve çok boyutlu olduğu görülmektedir. Literatürdeki araştırma çeşitliliğini akademisyenler üzerinden ele alan çalışmalar¹, yeni araştırma trendlerini akademik yayınlar bağlamında inceleyen çalışmalar² alanın zenginliğini ortaya koymaktadır.

İnsanların ve enformasyonun dünya çapında birbirine bağlanması 1990’lı yıllarda bir devrim olarak değerlendiriliyordu. Farklı ağları birbirine bağlayan internet farklı disiplinlerden birçok araştırmacının ilgi odağı haline geldi. Gündelik hayatta, toplumda, ekonomide, siyasette devrimsel değişikliklerin kaynağı olarak görülen internet, akademik yazında özellikle ilk dönemde Gutenberg devrimiyle karşılaştırıldı.³ İnternetin devrimsel kabul edilen etkilerini küresel çapta ele alan çalışmalar yapıldı.⁴ Yeni teknolojiye iyimser bakan, hatta kimi zaman coşkuyla (enthusiasm) karşılayan yaklaşımların yanında liberal perspektiften bakmayan Morozov gibi bir çok araştırmacı yeni iletişim ortamına şüpheyle yaklaştı.⁵ İnternetin daha eşitlikçi bir iletişim imkânı sunduğunu söyleyen Castells gibi sosyologlar, daha ileri tahlille yeni ortamı egemen güçler karşısında bir isyan ve umut ağı olarak değerlendirdi.⁶ Barlow gibi internete coşkuyla yaklaşan aktivistler ise siyasi ve ekonomik egemenler karşısında tam bağımsız bir dünyanın hayalini kuruyordu.⁷ Birçok yazara göre yeni iletişim araçları yeni türde egemenlik ve iktidar üretimine kapı aralıyordu.⁸

1 Pavlik, John V. “Trends in new media research: A critical review of recent scholarship.” *Sociology Compass*, c.7, sy.1, 2013, 1-12.

2 Alexander, Fedorov; Galina, Mikhaleva. “Current trends in media and information literacy in research and scientific publications of the early 21st century”. *International Journal of Media and Information Literacy*, c. 5, sy.2, 2020, 153-163.

3 Noam Cook, *Technological revolutions and the Gutenberg Myth’ in Internet Dreams*, Cambridge, MA: MIT Press, 1997.

4 Giovannetti, Emanuele; Kagami, Mitsuhiro, *The internet revolution: A global perspective*. Cambridge University Press, 2003.

5 Evgeny Morozov., *The net delusion: How not to liberate the world*. Penguin UK, 2011.

6 Manuel Castells, *İsyan ve Umut Ağları - İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*, çev. Ebru Kılıç, Koç Üniversitesi Yayınları, 2012.

7 John Perry Barlow “A Declaration of Independence of Cyberspace”, <https://projects.eff.org/~barlow/Declaration-Final.html> [Erişim Tarihi: 10.04.2022].

8 Nilüfer Timisi, “Sanallığın Gerçekliği: İnternetin Kimlik ve Topluluk Alanlarına Girişi”, *İnternet, Toplum, Kültür*, Mutlu Binark ve Barış Kılıçbay (eds.), Ankara: Epos Yayınları, 2005, s. 89-105.

İlk dönem çalışmalarında yoğun bir biçimde yeni ortamın nasıl araştırılacağına dair yöntem bilimsel tartışmalar⁹ literatürün öncelikli gelişen alanları arasında yer almıştır. Özellikle sosyolojideki yöntemlerin yeni alana nasıl uygulanacağıyla ilgili tartışmalar¹⁰, ortaya çıkışından bugüne yeni medya literatürünün önemli bir alanını oluşturmuştur. İnternet araştırmalarının etik boyutu¹¹, yeni iletişim ortamına etnografik yöntem uyarlamaları¹² başlangıcından günümüze yeni medya araştırmacıları için önemli tartışma konuları arasında yer almıştır.

Enformasyon ve iletişim teknolojileri ve demokrasi ilişkisi ilk dönemden itibaren literatürün ayrıcalıklı konuları arasında yer aldı. İnternetin kamusal alan mı yoksa mekân mı veya yeni bir özel mekân mı olduğu yönündeki tartışmalar¹³ erken dönem çalışmalarından beri akademinin önemli sorularını oluşturdu. Habermasyan tarzda bir kamusal alanın kurulup kurulamayacağı yönündeki tartışmalara¹⁴, teledemokrasi¹⁵ ve elektronik federalizm¹⁶ gibi kavramlaştırmalar eklendi. Özellikle Arap baharı sonrasında yeni toplumsal hareketler ile yeni iletişim ortamı arasındaki ilişkiler önemli inceleme konusu haline geldi.¹⁷

Sosyal medyanın yaygınlaşması ve internetin, iletişim alanını denetim altında tutmaya çalışan ulus devletler açısından ele avuca gelmez doğası literatürde farklı bir araştırma alanının doğmasına neden oldu. Resmi söylemde “illegal” olarak tanımlanan, yapı, grup ve kişilerin interneti nasıl kullandıkları, hangi iletişim stratejilerini izledikleri yine literatürde önemli araştırma konuları haline geldi. Dünyada ilk kez interneti etkili biçimde kullanan gruplar arasındaki Zapatistalar ve dini köktenci olarak küresel kötülüğün kaynağı olarak nitelenen El-Kaide gibi yapılar hem sosyoloji hem iletişim bilimi gözlükleriyle incelendi.¹⁸ Sanal halife¹⁹,

9 Steve Jones (der.), *Doing Internet Research: Critical Issues and Methods for Examining the Net*, London: Sage, 1999.

10 Nick Fox and Chris Roberts, “The Sociology of a Virtual Community”, *Sociological Review*, c. 47, sy. 4, 1999, s. 663-671.

11 Elizabeth H. Bassett and Kate O’Riordan, “Ethics of Internet Research: Contesting the Human Subjects Research Model”, *Ethics and Information Technology*, c. 4, sy. 3, 2002, s. 233-247.

12 Christine Hine, *Virtual Ethnography*, London: Sage, 2000.

13 Zizi Papacharissi, “The Virtual Sphere: The Internet as A Public Sphere”, *New Media & Society*, c. 4, sy. 1, 2002, s. 9-27.

14 Mark Poster, “Cyberdemocracy: Internet and Public Sphere”, David Trend (ed.), *Reading Digital Culture*, Blackwell Publishing, 2001.

15 Lincoln Dahlberg, “Democracy Via Cyberspace: Mapping The Rhetorics and Practices of Three Prominent Camps”, *New Media and Society*, c. 3, sy. 2, 2001, s. 157-177.

16 David Post, “Governing Cyberspace”, *The Wayne Law Review*, c. 43, sy. 1, 1996, s. 155-171.

17 Paolo Gerbaudo, *Twitler ve Sokaklar*, çev. Osman Akinhay, Agora Kitaplığı, 2014.

18 Manuel Castells, *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür -Kimliğin Gücü*, c. 2, çev. Ebru Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.

19 James Brandon, *Virtual Caliphate: Islamic Extremists & Their Websites*, Civitas, 2008.

siber-terörizm (cyber-terrorism), siber sabotaj (cybotage) gibi kavramlar bu çalışmalarla literatürde yerini aldı.

Literatürde özellikle eleştirel yaklaşımların önemli bir durağını gözetim çalışmaları oluşturmaktadır. Yeni iletişim teknolojilerinin ortaya çıkardığı gözetim, literatürde öncelikle Michel Foucault’nun Panoptikon eleştirisiyle ele alındı, ardından süperpanoptikon²⁰ kavramıyla değerlendirildi. Zygmunt Bauman’ın literatüre kazandırdığı akışkan gözetim²¹ kavramı sonraki yıllarda yapılan gözetim araştırmaları için oldukça kullanışlı bir kavram haline geldi. Sosyal medyanın yaygınlaşması ve küresel olarak herkesin herkesi gözetlediği bir kültürün ortaya çıkmasıyla ilişkili eleştiriler omniptikon kavramı²² etrafında gelişti.

Yeni iletişim ortamında bedensiz varoluş (teleembodiment / telepresence) akademinin ilgisini çeken konular arasında yer aldı. Fiziki dünyada gündelik hayatta bedenle var olan ve benliğini büyük oranda bedeniyle sunan insanın yeni ortamdaki kimliğinin doğası önemli bir araştırma alanı olarak belirdi. Çevrimiçi ortamda bedenin ve aklın birbirinden ayrılması²³, ‘posthuman’ ve ‘cyborg’ gibi tartışmalar²⁴, özellikle internetin metin tabanlı olduğu ilk dönemde sınırsız rol yapma imkanları²⁵ ve çoklu kimlikler gibi tartışmalar²⁶ literatürde önemli yer kapladı.

Ferdinand Tönnies’ten beri kapitalist toplum biçiminde insani bağların durumu sosyolojinin önemli bir tartışma alanı olmuştur²⁷. Yeni iletişim ortamı bu tartışmaların, yeniden akademik gündeme gelmesinin vesilesi oldu. Modernizm ve kapitalizm tarafından damgalanmış cemiyet içerisinde yitip giden pastoral, sıcak, samimi cemaatlerin yeniden kurulabileceği yönündeki ilk dönem umutlu araştırmaların yerini²⁸, daha sonraki yıllarda dijital insan birlikteliklerinin doğasının anlaşılması çabaları aldı.

20 Mark Poster, “Databases as Discourse, or Electronic Interpellations”, *The Second Media Age*, Cambridge: Polity Press, 1995, s. 78-94.

21 Zygmunt Bauman, David Lyon, *Akışkan Gözetim*, çev. Elçin Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.

22 Jeffrey Rosen, *The Naked Crowd Reclaiming Security and Freedom in an Anxious Age*, Random House Inc., 2004; Robert Sprague, “From Taylorism to the Omnipicon: Expanding Employee Surveillance Beyond the Workplace”, *Journal of Computer & Information Law*, c. 25, sy. 1, 2007, s. 1-35.

23 Jodi O’Brien, “Writing in the Body: Gender (Re)Production in Online Interaction”, *Communities in Cyberspace*, Marc A. Smith ve Peter Kollock (eds.), Routledge, 2005, s. 75-103.

24 David Bell, *An Introduction to Cybercultures*, Routledge, 2005.

25 Eran Fisher, *Media and New Capitalism in the Digital Age: The Spirit of Networks*, Palgrave Macmillan, 2010.

26 Sherry Turkle, *Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet*, Phoenix, 1997.

27 Ramazan, Yelken, *Cemaatin Dönüşümü, Geç Modern Dönemde Cemaat Sosyolojisi*, Ankara: Vadi Yayınları, 1999.

28 Howard Rheingold, *The Virtual Community. Homesteading on Electronic Frontier*, The MIT Press, 2000.

Post endüstriyel çağın belkemiğini oluşturan enformasyon ve iletişim teknolojileri ekonomik alandaki etkileri bağlamında da önemli bir çalışma alanını oluşturdu.²⁹ Küresel olarak yaygınlaşan ağların küresel kapitalizm ile bađı³⁰ özellikle eleştirel yaklaşımların önemli konuları arasında yer aldı.

Devlet ve birey arasındaki ilişkiler, bireyin devlet karşısında, eğitim, ekonomik faaliyet gibi alanlarda bağımsızlığına gönderme yapan çalışmalar genellikle nettaşlık, siberyurttlařlık³¹ gibi kavramlar etrafında tartışıldı. Yukarıda çok özet bir biçimde aktarılmaya çalışılan yeni iletişim teknolojileri etrafında gelişen literatür oldukça geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Dijital yayıncılık, gazetecilik, halkla ilişkiler, siyasal iletişim, tüketim, dini yaşam, kişilerarası iletişim, felsefe, bilişim gibi multidisipliner doğaya sahip iletişim ve medya çalışmaları alanıyla doğrudan veya dolaylı olarak keşişen birçok farklı çalışma ilgili literatürü besledi.

Sosyolog Barry Wellman 2001 yılında bilgisayarların birbirine bağlanmasıyla birlikte birçok heyecan verici gelişmenin ortaya çıktığını söylüyordu.³² İlk ortaya çıktığı günden bugüne yeni iletişim ortamıyla ilgili çalışmalara bakıldığında Wellman'ı destekler nitelikte akademide heyecan dolu çalışmaların olduğu görülmektedir. Özellikle sosyolojik söylemin merkezi konularına dokunan yeni iletişim teknolojileriyle³³ ilgili ilk dönem çok aceleci terminolojik yaklařımlar³⁴ görölse de aradan geçen birkaç on yılda literatürün, bir makalenin giriş bölümünde özetlenemeyecek kadar, çeşitlenip zenginleştiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Yeni iletişim teknolojilerinin en önemli belki de ilk özelliği olarak sürekli vurgulanan "hız" akademik araştırmaların önünde önemli bir handikap olarak belirmektedir. Hızla değişen, dönüşen ve gelişen yeni ortamın anlaşılması için gereken akademik çaba çoğunlukla aracın gerisinde kalmaktadır. Her ne kadar teknolojik gelişme hızının gerisinde kalsa da akademik üretim çabasının da araştırılması ve tartışılması bir gerekliliktir. Arada durup literatürün bir muhasebesinin yapılması, zaruret halini almaktadır.

Bu araştırmanın konusunu yeni iletişim teknolojileri çerçevesinde oluşmuş Türkçe literatür oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı başlangıcından bugüne yeni iletişim ortamı çerçevesinde gelişen Türkçe literatürün anahtar kavramlar, teorik

29 Manuel Castells, *Ağ Toplumunun Yükselişi*, c. 1, çev. Ebru Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.

30 Fisher, *Media and New Capitalism*.

31 Jason Ohler, "Digital Citizenship Means Character Education For The Digital Age", *Education Digest: Essential Readings Condensed for Quick Review*, c. 77, sy. 8, 2012, s. 14-17.

32 Barry Wellman, "Computer Networks As Social Networks", *Science Magazine*, c. 293, 2001, s. 2031-2034.

33 Karen Cerulo, "Reframing Sociological Concepts for Brave New a (Virtual?) World", *Sociological Inquiry*, c. 67, sy. 1, February, 1997, s. 48-58.

34 Shawn Wilbur, "An Archaeology of Cyberspaces: Virtuality, Community, Identity", *Internet Culture*, David Porter (ed.), New York: Routledge, 1997, s. 5-22.

yaklaşımlar ve metodoloji çerçevesinde bir fotoğrafının çekilmesidir. Geçmişten bugüne Türkçe literatürde hangi kavramların ve anahtar kelimelerin araştırma merkezine alındığı, hangi teorik yaklaşımlar çerçevesinde yeni medyanın anlaşılmasına çalışıldığı ve araştırmalarda hangi yöntem bilimsel yolların izlendiği araştırılmıştır.

Yöntem

Çalışmanın esas problemi ve zorluğu bugüne kadar yeni iletişim araştırmalarıyla ilgili bir literatür değerlendirmesinin yapılmamış olmasıdır. Belli bir alana ait literatür incelemesi için pek çok farklı yöntem izlenebilir. Yine inceleme için pek çok farklı kategorizasyondan yararlanılabilir. Literatürdeki hâkim metodoloji, kanonik metinler, başlıca kaynaklar, egemen paradigmlar, teori farklılıkları, kullanılan ve değişen anahtar kavramlar, ekoller gibi pek çok inceleme birimi oluşturulabilir. Literatürün hangi yöntem ve/veya birimlere dayanarak inceleneceği araştırmanın amacıyla yakından ilgilidir. Bu çalışmanın amacı yukarıda belirtildiği gibi yeni iletişim ortamı etrafında gelişmiş Türkçe çalışmalarda bugüne kadar hangi anahtar kavramların, teorik yaklaşımların ve yöntemlerin ağırlık gösterdiğinin belirlenmesidir. Çünkü bilimsel bir araştırma tasarımında anahtar kavramlar, teorik arka plan ve yöntem olmazsa olmaz bileşenlerdir. Bu nedenle çalışmanın yönteminde amacı oluşturan araştırma bileşenleri yoluyla bir “literatür haritası” çıkarılmaya çalışılmıştır. Literatür haritalandırılması genel olarak belirli bir alana ait literatürün önceden belirlenmiş konseptler doğrultusunda sınıflandırılmasını içermektedir. Örneğin literatürde kullanılan yöntemlerin, analiz tiplerinin, çalışma alanlarının sınıflandırılması haritalama yöntemi olarak değerlendirilmektedir. Literatür haritalaması okuyucuya görsel araçlar yardımıyla sunulabileceği gibi tablolar veya başlıklar³⁵ yoluyla da sunulabilir. Bu çalışmada anahtar kavramlar, teorik yaklaşımlar ve yöntemler üzerinden yapılan sınıflandırma dönemlere ayrılarak başlıklar halinde aktarılmıştır.

Bir alandaki literatürü bütünüyle incelemek oldukça zor bir uğraştır. Çünkü literatür akademik tezler, sözlü tarih çalışmaları, konferans, sempozyum sunumları, akademik dergilerdeki yayınlar, kitaplar, raporlar ve ders notları gibi çok geniş bir yelpazedeki akademik üretime dayanmaktadır. Bu zorluk nedeniyle bu çalışma literatürün yalnız belirli bir bölümünü oluşturan akademik dergilerdeki yayınlarla sınırlandırılmıştır. Akademik dergilerin araştırma için seçilmesinin nedeni “*önemli bilgi üretim zemini ve bilgiyi dolaşıma sokan araçlar*”³⁶ olmasıyla ilgilidir. Bununla beraber söz konusu akademik dergilerin bir kısmı gerek günümüzde ulaştığı

35 Nikolaos Misirlis ve Maro Vlachopoulou, “Social Media Metrics and Analytics in Marketing - S3M: A Mapping Literature Review”, *International Journal of Information Management*, c. 38, sy. 1, February 2018, s. 270-276.

36 Hediyeullah Aydeniz, “Editörden”, *Marmara İletişim Dergisi*, 2015, c. 24, sy. 1, s. V-VII.

sayısal çokluktan kaynaklanan inceleme zorluğu, gerek birçok derginin görece yeni olması ve yeni iletişim araçlarıyla ilişkili literatürün başlangıcını içermemesi nedeniyle elenmiştir. Bu eleme sonunda, bu çalışma, Türkiye'nin en eski iletişim fakülteleri arasında yer alan İstanbul Üniversitesi³⁷, Marmara Üniversitesi³⁸ ve Ankara Üniversitesine³⁹ bağlı iletişim fakültelerinin kurumsal akademik dergileriyle sınırlandırılmıştır. Her üç derginin de ortak özelliği TR Dizin ve Emerging Sources Citation Index (ESCI) tarafından taranan dergiler arasında yer almasıdır.

Araştırmada yalnız Türkçe literatüre odaklanıldığı için amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden ise tipik örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Tipik örnekleme yöntemiyle sıradan olana uymayan, alışılmamış, aşırı örneklemler araştırma kapsamı dışında bırakılmaktadır.⁴⁰ Araştırma kapsamında incelenen dergilerde ilk dönemlerde çeviri makalelerin bulunduğu son yıllarda ise yabancı yazarlar tarafından kaleme alınmış İngilizce çalışmaların yer aldığı görülmüştür. Araştırmanın amacına uygun olarak Türkçe dergilerde bulunan Türk araştırmacılara ait çalışmalar seçilmiş, yabancı yazarların İngilizce makaleleri kapsam dışı bırakılmıştır. Bunun yanında çeviri makaleler de sayısal verilere eklenmemiştir. Böylelikle tipik olarak yalnız Türkçe literatürü temsil eden makaleler incelenmiştir. Araştırma için önce alanda en fazla kullanıldığı düşünölen “yeni medya”, “internet”, “dijital”, “yeni iletişim” gibi anahtar kelimelere dayalı tarama yapılmıştır. Ancak bazı makalelerde yazar veya yazarlar tarafından tanımlanan anahtar kelimelerin bu araştırma için seçilen anahtar kelimelerden farklı olduğu ancak makale konularının alanla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle tarama tüm sayıları içerecek biçimde manuel olarak tekrarlanmıştır. Bu taramada ise makale başlıkları ve özetleri dikkate alınmıştır. Tarama için her üç derginin de yer aldığı DergiPark (<https://dergipark.org.tr>) yayın platformundan yararlanılmıştır. İçerikler daha sonra anahtar kavramlar, teorik arka plan ve kullanılan yöntemler olarak üç farklı kategoriye ayrılarak incelenmiştir.

Bulgular ve Analiz

1992 yılında yayın hayatına başlayan *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2018 yılından itibaren *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*⁴¹ ismiyle yayın hayatını devam ettirmektedir. DergiPark platformundaki en eski sayısı 1992 yılına uzanmaktadır. 1993-1995 yılları arasında yayınlanmayan dergi, 1996 yılından itibaren kesintisiz olarak yayın hayatına devam

37 Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences, 22.02.2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/connectist>

38 Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, 13.02.2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turcom>

39 Ankara Üniversitesi İlef Dergisi, 07.02.2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilef>

40 Sharan, B., Merriam, *Nitel Araştırma*, çev. Selahattin Turan, Ankara: Nobel Yayın, 2015, 77.

41 Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences, 22.02.2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/connectist>

etmiştir. Farklı yıllarda farklı yayın periyodlarına sahip dergi 2010 yılından beri yılda 2 sayı şeklinde yayımlanmaktadır. Derginin sonuncusu Aralık 2021 tarihinde yayımlanan toplam 61 sayısı araştırmaya dahil edilmiştir.

Marmara İletişim Dergisi ise yine 1992 yılında hayatına başlamış, benzer şekilde 2018 yılında isim değişikliğine giderek *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*⁴² adıyla yayın hayatını sürdürmüştür. Derginin en eski sayısı DergiPark platformunda 1992 yılına uzanmaktadır. 1996-1998 yılları arasında, 2000 yılında, 2002-2006 yılları arasında derginin yayınları bulunmamaktadır. Derginin yayın periyodu yıllara göre değişiklik göstermekle birlikte 2020 yılından itibaren yılda 2 sayı olarak yayımlanmaktadır. Araştırmaya derginin 38 sayısı dahil edilmiştir.

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi’ne bağlı kurumsal hakemli derginin ismi ise *Ankara Üniversitesi İlef Dergisi*⁴³ dir. Derginin DergiPark platformundaki en eski sayısı 1994 yılına aittir. Dergi bu tarihten itibaren kesintisiz olarak yılda 2 kez yayımlanmaktadır. İlef’in toplam 16 sayısı incelenmiştir.

Dergi içeriklerinde öne çıkan anahtar kavramlar öncelikle makalelerde yazar/ yazarlar tarafından belirtilen anahtar kavramlardan seçilmiştir. Bunun yanında metin içerisinde baskın olarak tanıtılan, açıklanan ifadeler, kimi zaman bir alt başlık altında tartışılan tanımlar da anahtar kavramlar arasında dahil edilmiştir. Bir akademik çalışmanın merkezini oluşturan teorik arka planların belirlenmesi için yine öncelikle yazarların metin içerisinde özellikle literatür tartışması kısmında merkeze aldıkları konular seçilmiştir. Bunun yanında ilgili literatür taraması sırasında atf verdikleri teorik tartışmalar da analize dahil edilmiştir. Dolayısıyla teorik arka plan kategorisinde yer alan konular, doğrudan yazar ve yazarların makalelerini üzerine kurdukları çerçeveyi oluşturmamaktadır. Bu kategori makalelerin bütününde atf verilen – yararlanılan teorik yaklaşımların tamamını ifade etmektedir. Çünkü özellikle erken dönem makalelerinin genel bir özelliği olarak tek bir kuramsal yaklaşımı merkeze almak yerine, henüz yeni gelişen bir alandaki tartışmaları ele alan derleme çalışmalarının ağırlıkla olduğu gözlemlenmiştir. Yöntem kategorisi için yine esas olarak yazar ve yazarların metin içerisindeki tanımlamaları esas alınmıştır.

Elde edilen veriler, kategorilerin yapısı itibariyle değişiklik gösteren onar yıllık dönemler dikkate alınarak bulguya dönüştürüp analiz edilmiştir. Bu dönemler sırasıyla 1990’lı yıllar-2000 arası “Erken Dönem”, 2001-2010 arasını kapsayan “Gelişme Dönemi” ve 2011-2021 arası “Geç Dönem” olarak belirlenmiştir. 2014 yılından itibaren sayılarına ulaşılabilen *İlef* dergisi araştırmanın bir kısıtlılığı olarak yalnızca Geç Dönem içerisinde değerlendirilmiştir. Birinci ve son dönemler kronolojik olarak isimlendirilmiştir. “Gelişme dönemi” ismi ise bu dönemde literatürde ilk kez araştırma makalelerinin görülmeye başlaması nedeniyle tercih edilmiştir.

42 Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, 13.02.2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turcom>

43 Ankara Üniversitesi İlef Dergisi, 07.02.2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilef>

1990'lı yıllar - 2000 arası “Erken Dönem”

1990'lı yıllar gerek iletişim eğitimi ve araştırmaları gerek yeni medya teknolojileri açısından oldukça yeni bir dönemdir. Başlangıcında farklı üniversiteler bünyesinde sırasıyla gazetecilik enstitüsü, basın yayın yüksek okulu, gazetecilik yüksek okulu isimleriyle faaliyet gösteren eğitim kurumları 1992 yılında çıkarılan bir yasa ile iletişim fakültelerine dönüştürülmüştür.⁴⁴ Türkiye’de bir proje olarak 1991 yılında başlatılan internetin akademik, kurumsal, toplumsal alandaki yaygınlaşması 1990'lı yıllar boyunca büyük bir heyecanla devam etti.⁴⁵ Ancak söz konusu heyecanın yayın hayatlarının henüz başında bulunan akademik hakemli dergilerin gündemini çok fazla veya derinden etkilediğini söylemek mümkün değildir.

İncelemeye alınan üç dergide internet, yeni medya, yeni iletişim teknolojileri, dijitalleşme, enformasyon teknolojileri gibi kavramlar doğrultusunda yapılmış çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*’nde söz konusu dönem boyunca yayınlanan 267 çalışmanın yalnızca 4 tanesi (%1.4) hayatımıza yeni giren bilgisayar tabanlı iletişim ve internet üzerinedir. Benzer şekilde 2000 yılına kadar *Marmara İletişim Dergisi*’nde yayınlanan toplam 241 çalışmanın yalnızca 7’sinin (%2.9) yeni iletişim teknolojileri alanıyla ilgili olduğu görülmektedir.

Tablo 1. 1990'lı yıllar - 2000 arası “Erken Dönem” Dergilerdeki Akademik Üretim Sayısı

Dergi Adı	Toplam Makale Sayısı	Yeni Medya Alanıyla İlgili Makale Sayısı	Oran
<i>Connectist</i>	267	4	%1.4
<i>Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi</i>	241	7	%2.9
<i>İlef Dergisi</i>	-	-	-
Toplam	508	7	%2.1

Bu dönem boyunca *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*’nde doğrudan yeni medya veya internet anahtar kelimelerini içeren çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak bilgisayarların hayatımıza girdiği dönem olması itibarıyla alanla ilgili ilk çalışmaların merkezinde bilgisayar teknolojilerinin olduğu görülmüştür.

44 Oya Tokgöz, “Türkiye’de İletişim Eğitimi: Elli Yıllık Bir Geçmişin Değerlendirilmesi”, *Kültür ve İletişim Dergisi*, c. 6, sy. 1, 2003, s. 9-32.

45 Can, Kozanoğlu, *İnternet Dolunay Cemaat*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1997.

Televizyonda dijitalleşme⁴⁶, organizasyonlar içerisindeki ağ güvenliği⁴⁷, multimedya sistemleri⁴⁸, bilgisayar destekli eğitim⁴⁹ gibi çalışmalar bu dönemin ilk çalışmaları arasında yer almaktadır. Doğrudan interneti merkeze alan ilk çalışma Murat Özgen’in “İnternet ve Türkiye’de İnternet Gazeteciliği”⁵⁰ adlı derleme çalışmasıdır.

Bilgisayar tabanlı teknolojilerin ve bu teknolojileri birbirine bağlayan bir ağ olarak internetin henüz yeni olduğu ve yaygınlaşmadığı söz konusu dönemde yayınlanan çalışmaların genel niteliği derleme çalışmalar olmasıdır. Bu dönemde henüz bir araştırma makalesi yayımlanmamıştır. Güvenlik, internet ve multimedya gibi kısıtlı anahtar kavramların göze çarptığı dönem yayınlarının en belirgin özelliğinin, belirli bir teorik arka plana dayanmayan, yeni teknolojileri ve özellikleri tanıtmaya yönelik çalışmalar olmasıdır. Belirli bir kuramsal yaklaşımın bulunduğu çalışmalar yine çok kısıtlı olan Paul Virilio’nun “Siberuzamda Alarm”⁵¹ gibi makalelerinin çevirilerine dayanmaktadır.

Dönemin yukarıda anılan baskın özelliklerinin *Marmara İletişim Dergisi* için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Dergide kısıtlı sayıdaki erken dönem çalışmalardan Yasemin İnceoğlu imzalı “Bilgisayar ve İnsan Yaşamı Üzerine Bazı Etkileri”⁵² isimli makalede özellikle henüz iş dünyasında kendisine yer bulmaya başlayan bilgisayar teknolojisinin yarar ve olası zararlarından bahsedilmiştir. Şengül Özerkan tarafından yazılan “Bilgisayar ve İletişim”⁵³ makalesi yine çalışma hayatında yeni kullanılmaya başlanan bilgisayarların özellikle gazetecilik alanında nasıl avantajlar sağladığına odaklanmıştır. Yine aynı yıl Emin Aydın tarafından İngilizce olarak yayınlanan “Myths About Teaching Computer”⁵⁴ başlıklı makalede bilgisayar ve eğitim alanındaki yanlış anlayışlar ile bunlar hakkındaki gerçekler ele alınmıştır. Toplumda henüz yaygınlaşmamış bilgisayar hakkında yanlış bilgilerin bir değerlendirilmesinin yapıldığı makale bilgisayar teknolojisi hakkında bir bilgilendirme yazısı şeklindedir.

46 Bülent Küçükerdoğan, “Multimedya Yayıncılığı Çağında Deneysel Hdtv Programı: Geleceğin Tv’si 201x”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1996, sy. 3, s. 119-122.

47 Emin Aydın, “Ağ Güvenliği”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1997, sy. 6, s. 43-59.

48 Suat Gezgin, “Multimedya”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1997, sy. 5, s. 5-22.

49 Jale Balaban, “Bilgisayar Destekli Öğretimde Uygulama”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sy. 8, 1998, s. 255-264; Erdal Peker, “Siberuzamda Alarm”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sy. 7, 1998, s. 113-118.

50 Murat Özgen, “İnternet ve Türkiye’de İnternet Gazeteciliği”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2000, sy. 10, s. 57-64.

51 Peker, “Siberuzamda Alarm”, s. 113-118.

52 Yasemin İnceoğlu, “Bilgisayar ve İnsan Yaşamı Üzerine Bazı Etkileri”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 3, sy. 3, 1993, s. 141-150.

53 Şengül Özerkan, “Bilgisayar ve İletişim”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 3, sy. 3, 1993, s. 151-160.

54 Emin Aydın, “Myths About Teaching Computer”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 3, sy. 3, 1993, s. 123-140.

Erken dönem makaleleri, araştırma özelliği göstermeyen ve yeni teknolojileri büyük oranda Batı literatürü üzerinden anlamaya yönelik çalışmalardır. Bu çalışmaların genel hatlarıyla; bilgisayar teknolojilerini tanıtmaya yönelik olduğu, toplumda bilinen genel yargıların teknolojik gerçeklikle karşılaştırıldığı, bilgisayarın hayatın hangi alanlarında ne gibi avantajlar sağladığına yönelik olduğu söylenebilir. Doğrudan anahtar kavram olarak internetin kullanılmadığı ancak ilk kez çevrimiçi enformasyon ağlarından bahseden çalışma 1993 yılında Emin Aydın tarafından kaleme alınmıştır. Çevrimiçi ağların hangi tür medyaları (video, ses vb) taşıyabildiği ve genel özellikleri teorik olarak tartışılmıştır. Makalenin isminde yer alan “mitler ve gerçekler”⁵⁵ ifadesinden de anlaşılacağı gibi çalışma çevrimiçi enformasyon ağlarıyla ortaya çıkan “anahtar kavramları” tanıtmayı amaçlamaktadır. Sonraki yıllarda iletişim alanında sıkça kullanılan “bilişim toplumu” kavramı ilk kez 1993 yılında yine Emin Aydın tarafından bir makale konusu yapılmıştır.⁵⁶ Makalede “bilgi çağı”, “bilgi (enformasyon) toplumu”, “sibernetik” ve “iletişim” baskın anahtar kavramlar olarak belirmektedir. Çalışma yine ilk dönem makalelerin yapısıyla uyumlu olarak alanı tanıtmaya yönelik hazırlanmıştır.

Erken dönem çalışmalarında günümüzde iletişim ve medya çalışmalarında artık kullanılmayan ancak dönem itibarıyla yeni sayılan bazı anahtar kavramlara rastlanmaktadır. “Bilgisayar destekli gazetecilik”⁵⁷ “bilgisayar vizyon”⁵⁸, “sayısal video etkileşimi”⁵⁹ bu dönemde yapılmış kısıtlı çalışmalarda göze çarpan anahtar kavramlar arasındadır. Yine benzer şekilde dergide yayınlanan makalelerin belirli kuramsal yaklaşımları merkeze almadığı, kuramsal yaklaşımların kısıtlı çevirilerde göze çarptığı söylenebilir.

2001-2010 Arası “Gelişme Dönemi”

Söz konusu dönemin Türkiye’deki belirgin özelliği olarak internetin toplumsal olarak yaygınlaşması, erişimin yalnız bilgisayarlarla değil, toplumsal hayata yeni giren akıllı cep telefonu ve tablet gibi bilgisayar tabanlı iletişim araçlarıyla da mümkün hale gelmesi gösterilebilir. İnternetin metin tabanlı (özellikle sohbet odaları, mail gruplarında) yaygın kullanımının yanında resim, video gibi farklı medya içeriklerinin eklenmesi yine bu döneme rastlamaktadır. İnternetin bir önceki döneme göre görece yaygın kullanımının özellikle toplumsal etkiler

55 Emin Aydın, “Myths and Realities of On-Line Information Utulities and Its Networking”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 2, sy. 2, 1993, s. 121-134.

56 Emin Aydın, “Bilişim Toplumu”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 4, sy. 4, 1993, s. 57-86.

57 Mahmut Oktay, “Bilgisayar Destekli Gazeteciliğin Klasik Haber Anlayışında Yaratacağı Değişiklikler”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 5, sy. 5, 1994, s. 59-78.

58 Emin Aydın, “Bilgisayar Vizyon ve Görüntü İşleme”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 6, sy. 6, 2014, s. 191-208.

59 Emin Aydın, “Sayısal Video Etkileşimi Teknolojisi ve Kişisel Bilgisayarlar”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 8, sy. 8, 1994, s. 177-184.

bağlamında akademik ilgiyi artırdığı söylenebilir. Özellikle Facebook başta olmak üzere internet tabanlı sosyal medya mecralarının büyük bir ilgiyle toplumsal kabul görmesi yine dönemin özellikleri arasında gösterilebilir. Bu dönem akademik dergilerde bir önceki dönemden farklı olarak az da olsa araştırma makalelerine rastlanmaktadır. Alana dair toplam makale sayısına bakıldığında bu dönemde *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi’*nde bir üretim patlamasından söz etmek mümkündür. Dönem boyunca yıllara göre farklı periyotlarla yayınlanan dergide 677 makaleye rastlanmıştır. Söz konusu makalelerin 45’inin (%6.6) yeni iletişim teknolojileri üzerine olduğu görülmüştür. Alana dair üretimin genel iletişim çalışmaları içerisindeki oranı düşük olsa da bir önceki döneme göre %5.1’lik bir artış söz konusu olmuştur. *Marmara İletişim Dergisi’*nde ise aynı dönemde yayınlanan toplam 116 çalışmanın yalnız 10 tanesi (%8.6) alanı kapsamaktadır. Dergi 2002-2006 yılları arasında yayınlanmamasına rağmen akademik üretimde bir önceki döneme göre makale sayısında önemli ölçüde artış görülmüştür.

Tablo 2. 2001-2010 Arası “Gelişme Dönemi” Dergilerdeki Akademik Üretim Sayısı

Dergi Adı	Toplam Makale Sayısı	Yeni Medya Alanıyla İlgili Makale Sayısı	Oran
<i>Connectist</i>	677	45	%6.6
<i>Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi</i>	116	10	%8.6
<i>İlef Dergisi</i>	-	-	-
Toplam	783	55	%7

*İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi’*nde söz konusu dönemde yayınlanan makalelerin anahtar kavramları bir önceki dönemle kıyaslanamayacak kadar çeşitlilik göstermektedir. İnternetin başını çektiği anahtar kavramlar arasında dijital ekonomi, elektronik ticaret, siberkültür, görsel tasarım, bilgi toplumu, animasyon, halkla ilişkiler, reklamcılık, sayısal televizyonculuk, haber yazımı, yöndeşme, e-devlet, bilgi toplumu, kriz iletişimi, örgütsel iletişim ve pazarlama iletişimi gibi kavramlar dikkat çekmektedir.

Bu dönemde makalelerin genel karakterinde karma bir eğilim olduğu görülmektedir. Bir önceki dönemin yeni teknolojilerini kavramsal düzeyde ele alan, literatürdeki tartışmaları gündeme taşıyan ve genellikle yeni teknolojilerin özelliklerini tanıtmaya yönelik derleme çalışmalar ile az sayıdaki araştırma makaleleri birlikte yayımlanmıştır. Daha çok sayısal televizyon, animasyon gibi yeni teknolojilerin tanıtımı, avantajları ve dezavantajlarından bahsedilmektedir. Türkiye’de ve dünyada internetin gelişiminin anlatıldığı çalışmalar, elektronik yayıncılığın, elektronik alışverişin özelliklerinin tartışıldığı çalışmalar, Türkiye’de 2008 yılında

erişime açılan e-devlet uygulamasıyla ilgili teknik özellikleri ele alan çalışmalar yine bu dönemin derleme makaleleri arasındadır.

Derginin bu döneminde yayınlanan makalelerde anahtar kavramlardaki çeşitlilik gibi teorik arka plan konusunda da bir zenginleşme göze çarpmaktadır. Bu dönemde yayınlanan çalışmalarda sıklıkla post-modernizm, küreselleşme ve ulus devlet teorileri, iletişim ve demokrasi ilişkisi, yeni ekonomik yapılanma, kapitalizm, kamusal alan tartışmaları, sivil toplum, internet ekonomisi, bilgi ekonomisi, etik tartışmaları, teknolojik bağımlılık ve teknolojik belirlenimcilik gibi çeşitli teorik tartışmalardan yararlandığı görülmüştür.

Anahtar kavramlar ve teorik arka planlardaki zenginleşmeye rağmen makalelerin yöntemlerinde çok fazla zenginlik olduğunu söylemek mümkün değildir. Bunun bir nedeni olarak dönemin ortasına kadar dergide araştırma makalesinin yayınlanmamış olması gösterilebilir. İlk araştırma makalesi bir doktora tezinin makaleye dönüştürülmüş halidir.⁶⁰ Çalışmada veri toplama yöntemi olarak yüz yüze görüşme kullanılmıştır. Daha sonra yayınlanan kısıtlı sayıda araştırma makalelerinde ise içerik analizi ve anket tekniğinin kullanıldığı görülmüştür.

Marmara İletişim Dergisi'nde bu dönemin başlangıcında (2001 ve 2005) yeni alanı anlamaya yönelik çeviri makalelere rastlanmaktadır. "İnternet ve Halkla İlişkiler"⁶¹, "Bir Halkla İlişkiler Aracı Olarak Dünyayı Saran Web: Web Sitesi Geliştirirken Araştırma, Planlama ve Değerlendirmenin Ele Alınışı"⁶² gibi çevriler bunlardan bazılarıdır.

Bu dönemde dergide öne çıkan anahtar kavramlar arasında internet başta olmak üzere, bilişim toplumu, çocuk, etkileşim, online alışveriş, enformasyon toplumu, halkla ilişkiler, teknolojik yakınsama, IPTV sayılabilir. Teorik arka plan olarak demokrasi, bilişsel çelişki, sanal kimlik yaklaşımları, yeniliklerin dağılımı, milliyetçilik, dijital bölünme, alımlama teorileri öne çıkanlar arasındadır.

İlk araştırma makalesi dönemin sonunda "Türkiye Spor Federasyonlarına Ait Web Sayfalarının Milliyetçi Göstergeler Açısından İncelenmesi ve Diğer Ülke Federasyonlarıyla Karşılaştırılması"⁶³ başlığıyla yayınlanmıştır. Az sayıda araştırma makalelerinde yöntem olarak genellikle içerik analizi kullanılmıştır.

60 Necmi Emel Dilmen, "Yönetenler Açısından Türkiye'de İnternet Gazeteleri ve Haber Portalları Üzerine Bir Değerlendirme", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sy. 22, 2005, s. 91-101.

61 Ebru Ural, "İnternet ve Halkla İlişkiler - Gregory R Sherwin, Emily N. AVILA Çevirisi", *Marmara İletişim Dergisi*, c. 11, sy. 11, 2001, s. 347.

62 Filiz Otay, "Bir Halkla İlişkiler Aracı Olarak Dünyayı Saran Web: Web Sitesi Geliştirirken Araştırma, Planlama ve Değerlendirmenin Ele Alınışı - Candace WHITE, Nirajna RAMAN Çevirisi", *Marmara İletişim Dergisi*, c. 11, sy. 11, 2001, s. 373.

63 Aynur Köse ve Eylem Arslan, "Türkiye Spor Federasyonlarına Ait Web Sayfalarının Milliyetçi Göstergeler Açısından İncelenmesi ve Diğer Ülke Federasyonlarıyla Karşılaştırılması", *Marmara İletişim Dergisi*, c. 13, sy. 13, 2014, s. 95-116.

2011-2021 Arası “Geç Dönem”

Bu dönemin öne çıkan vasfı özellikle Twitter’ın hayatımıza girmesiyle birlikte ifade özgürlüğü, katılım, kamusal tartışma gibi kavramların küresel olarak gerek akademide gerek popüler yazında tartışılır hale gelmesidir. Bunun yanında özellikle görselliğin ağır bastığı Instagram, Tiktok gibi uygulamalar bu dönemde küresel olarak yaygınlık göstermiştir⁶⁴. Blockchain teknolojileri, metaverse tartışmaları bu dönemin sonunda gündeme gelerek ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bu dönem yine sosyal medyanın kendini dönüştürmesiyle belirginlik kazanmaktadır. Kullanıcıların Youtube gibi kanallar üzerinden üretim yaparak gelir etmeye başlaması⁶⁵, yeni ekonomik modellerin ortaya çıkması⁶⁶, uzaktan eğitimin yaygınlaşması yine bu dönemin belirgin özellikleri arasında sayılabilir.

2011-2021 arasında (dergiler incelendiğinde henüz 2022 sayıları yayınlanmamıştır) *Connectist* adıyla yayın hayatına devam eden İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi kurumsal akademik dergisinde toplam 190 makale yayımlanmıştır. Bu makalelerden 52 tanesinin (%27.3) alana dair olduğu görülmüştür. Yine bu dönemin sonunda (2018) adını *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi* olarak değiştirerek yayın hayatına devam eden Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi’nin kurumsal akademik dergisinde yayınlanan toplam 189 makalenin 34’ünün (%17.9) alana dair olduğu görülmüştür. Gerek erken dönemle gerek gelişme dönemiyle kıyaslandığında her iki dergide de yeni medya çalışmaları alanında nicelik olarak önemli bir artış olduğu görülmektedir. 2014 yılında yayımlanmaya başlanan Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi kurumsal akademik dergisi *İlef* te ise bu dönemde yayınlanan toplam 95 makalenin 26’sı (%27.3) alanla ilgilidir.

Tablo 3. 2011-2021 Arası “Geç Dönem” Dergilerdeki Akademik Üretim Sayısı

Dergi Adı	Toplam Makale Sayısı	Yeni Medya Alanıyla İlgili Makale Sayısı	Oran
<i>Connectist</i>	190	52	%27.3
<i>Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi</i>	189	34	%17.9
<i>İlef Dergisi</i>	95	26	%27.3
Toplam	474	112	%23.6

64 Leaver, Tama; Highfield, Tim; Abidin, Crystal. Instagram: Visual social media cultures. John Wiley & Sons, 2020.

65 Enterprise, Jubilee. Youtuber. Elex Media Komputindo, 2018.

66 Martínez-López, Francisco J.; D’alessandro, Steven, Advances in Digital Marketing and eCommerce. Springer, 2020.

*Connectist Dergisi'*nde bu dönemde en fazla başvuru anahtar kavramlar arasında internet reklamları, dijital oyun, Facebook, Instagram, Twitter, dijital pazarlama, liderlik, enformasyon obezitesi, mülteciler, çevrimiçi ders, eğitim, dijital öyküleme, dijital aktivizm, dijital göçmen, dijital benlik, duygusal zekâ, Google gazeteciliği, katılım, veri aktivizmi, büyük veri ve veri gazeteciliği bulunmaktadır. Anahtar kavramların önceki döneme göre çeşitlendiği özellikle enformasyon obezitesi, dijital öyküleme, Google gazeteciliği, veri aktivizmi, dijital aktivizm gibi kavramların ilk kez kullanıldığı görülmüştür. Bunun yanında Türkiye'nin özellikle Suriye iç savaşından sonra yaşadığı göç dalgası da alandaki çalışmalara konu olarak kaynaklık etmiştir.

Makalelerde başvuru, makalelerin literatür bölümünde tartışılan teorik arka planlarda da önceki dönemlere göre farklılaşma göze çarpmaktadır. Bu dönemde yaş ayrımcılığı, kuşaklararası çatışma, uyum teorileri, interaktif sanat yaklaşımları, dijital oyun ve sanat ilişkisi, müşteri sadakati, tüketimde hedonizm, mahremiyet, benlik sunumu, liderlik teorileri, problemler internet kullanımı, sivil haklar, toplumsal hareketler gibi teorik tartışmalara rastlamak mümkündür.

Araştırma makalelerinin en çok görüldüğü bu dönemde görece yöntem çeşitliliğinden de bahsetmek mümkündür. Bir önceki dönemde en çok kullanılan içerik çözümlemesi ve anket yöntemlerine ek olarak bu dönem makalelerinde derinlemesine mülakat, metin madenciliği⁶⁷, ağ analizi⁶⁸ yöntemlerinin de kullanıldığı gözlemlenmektedir. İlk kez nicel bir çalışmada karşılaşılan ölçek uyarlaması⁶⁹ yine bu döneme denk gelmektedir. Bir çalışmada ise yöntem "tasarım tabanlı araştırma" olarak belirtilmiştir. Bu çalışmada 5 ve 6 yaş grubu çocuklar için geliştirilen öyküler incelenmiştir.⁷⁰ Bu dönemin ayırt edici özelliklerinden biri yeni medya alanında ilk kez özel bir sayının çıkarılmış olmasıdır. *Connectist'*in 2019 yılında yayınlanan 56. sayının teması "Dijital Aktivizm" olarak belirlenmiştir.

Geç dönemde *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi'*ndeki üretimin nicelik yanında içerik olarak da zenginleştiğini söylemek gerekmektedir. Bu dönemde dergide yayınlanan makalelerde oldukça çeşitli anahtar kavramların temel alındığı görülmektedir. Video oyunu, öykü anlatımı, bulanık mantık, Aristo mantığı,

67 Oğuz Kuş, "Dijital Nefret Söylemini Anlamak: Suriyeli Mülteci Krizi Örnek Olayı Bağlamında Bbc World Service Facebook Sayfasına Gelen Yorumların Metin Madenciliği Tekniği ile Analizi", *Istanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2016, sy. 51, s. 97-121.

68 Özlem Erkmén, Canan Arslan, Burcu Gümüş ve İlkur Doğu Öztürk, "Türkiye'de Ekoloji Hareketlerinin Sınırlı Sosyal Medya Kullanımı: Ekoloji Birliği Twitter Ağı Analizi Örneği", *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, sy. 56, 2019, s. 31-66.

69 Zekiye Tamer Gencer, "Norman ve Skinner'ın E-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeğinin Kültürel Uyarlaması İçin Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması", *Istanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sy. 52, 2017, s. 131-145.

70 Bedir Erişti, "Çocuklarda Teknoloji Odaklı Görsel İletişim ve Dinamik Bir Görsel İletişim Yolu Olarak Dijital Öyküleme", *Istanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2017, s. 25-38.

dramaturji, çevrimiçi oyunlar, oyun bağımlılığı, medya okuryazarlığı, uzaktan eğitim, siber zorbalık, video aktivizm, kamusal alan, şebekeleşmiş otoriteryanizm, veri yerelleştirme, karakter, etnik temsil, cinsiyet stereotipi, dijital feminizm, boş zaman etkinliği, sanal gerçeklik gibi çok sayıda anahtar kavram makalelerde öne çıkmaktadır. Çalışmaların teorik arka planında ise kamusal alan, zaman ve uzam tartışmaları, serbest zaman, benlik, siyasal iletişim teorileri, toplumsal hareketler, toplumsal cinsiyet, feminizm, metalaşma, neo-liberalizm, kapalı yönetim biçimleri öne çıkmaktadır. Yine Türkiye’deki güncel tartışmalar arasında yer alan göç, göçmen tartışmalarının sosyal medya özelinde incelendiği görülmüştür.⁷¹ Dergide ilk kez 2015 yılında tematik yayıncılık örnekleri başlamış 2019 yılına kadar “Mülteciler ve Medya”, “Medya ve Şiddet”, “Medya ve Demokrasi” temalarıyla sayılar yayımlanmıştır. Bu dönemde belirlenen temalar, Türkiye’nin güncel sorunlarına odaklanan akademik üretimi teşvik etmiştir.

Dergide yayınlanan makalelerde en sık kullanılan yöntemler nitel içerik analizi, söylem analizi ve anket teknikleri olmuştur. Bunun yanında fenomenolojik araştırma⁷² ve yabancı literatürde kullanılmış farklı ölçeklerin uyarlanmasına da başvurulmuştur. Az da olsa bazı araştırmalarda birden fazla yöntem kullanıldığı⁷³ görülmüştür.

Yayın hayatına 2014 yılında başladığı için analizde “Geç Dönem” içerisinde yer alan Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi kurumsal akademik dergisi *İlef*’in anahtar kavramlar ve teorik arka plan bakımından oldukça zengin olduğu görülmüştür. Taranan dergilerde en fazla anahtar kavram çeşitliliğine *İlef Dergisi*’nde rastlanmıştır. Öne çıkan kavramlardan bazıları şöyledir: İmparatorluk, çocukluk, İslami radikalizm, Charlie Hebdo, hashtag, internet siyaseti, kontrol toplumları, yeni mecra sanatı, IPTV, sayısal yayıncılık, aşk, gündelik hayat, mit, konumsal medya, mekan algısı, hibrit mekan, zaytung, mobil oyun, diyalojik özgürleşme, karnaval, açık erişim, uzaktan eğitim, bellek, çingene, fansub toplulukları, tıkıncasına izleme, kent, sanal ortam gazeteciliği, son kullanıcı gazeteciliği, ünlü, yerel yönetim, dijital detoks, platform kapitalizmi, süreğen medya, enformasyon toplumu, fetişizm, teknoloji, enformasyon, akıl, trol, ekşi sözlük, gülme. Yine bu anahtar kavramlarla bağlantılı olarak oldukça çeşitli teorik arka plana rastlanmaktadır. En çok kullanılan teorik arka planlar arasında kapitalizm eleştirileri ve neo-liberalizm tartışmaları yer almaktadır. Taranan makalelerde görülen diğer teorik arka planlar şöyle sıralanabilir: Radikalizm, özel hayatın gizliliği, yeniliklerin

71 S. Koç Akgül, B. Pazarbaşı ve M. Birinci, “Türkiye’de Mülteci Krizinde İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı: Suriyeli Mültecilerle İlgili Web Sitelerinin Karşılaştırmalı Analizi”, *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, sy. 31, 2018, s. 153-167.

72 Hatice Turan, “Sosyal Medya’da Şiddet: Sağduyunun Yitiminde Başkalık ve Kendilik Deneyimleri”, *Marmara İletişim Dergisi*, sy. 27, 2017, s. 121-133.

73 Hossein Kermani, “Telegramming News: How have Telegram Channels Transformed Journalism in Iran?”, *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, sy. 31, 2018, s. 168-187.

yayılması, gündem belirleme yaklaşımları, mit çalışmaları, hegemonya, karnavalesk kuram, toplumsal muhalefet, gülmenin sosyopsikolojisi, toplumsal hareketler, ekonomi-politik yaklaşım, maddi olmayan emek, haberde temsil, özgürleşme, bellek ve kent ilişkisi, teknoloji bağımlılığı, izleyici çalışmaları, enformasyon toplumu tartışmaları, teknoloji tüketimi, hayran kültürü, iletişimsel hafıza ve heterotopya.

İlef'te yayımlanan makalelerin incelenen diğer iki dergiye oranla daha fazla yöntem zenginliğine sahip olduğu görülmüştür. Dergideki araştırma makalelerinde en çok kullanılan içerik analizi yönteminin yanında bilgisayar dolayımı söylem analizi, mit analizi, etnografik araştırma, anket, vaka incelemesi, derinlemesine görüşme, söylem analizi ve diğer dergilerde rastlanmayan bir yöntem olarak merkezi bir kavramın çağrıştırdığı niteliklerin basit grafik temsiline dayanan “çağrışım burcu tekniği”⁷⁴ de kullanılmıştır.

Dergilerin tüm dönemleri kapsayan içeriği incelendiğinde *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences* kapsamında başlangıcından günümüze toplam 1134 makalenin yayınlandığı, bunlardan 101'inin (%8.9) yeni medya, internet ve yeni iletişim teknolojileri başlıklarıyla tanımlanabilecek alana dair olduğu görülmüştür. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*'nde, yayın hayatına başladığı günden bu analizin yapıldığı tarihe kadar, toplam 546 makaleye rastlanırken bunlardan 51 (%9.3) tanesinin alana dair olduğu tespit edilmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi *İlef Dergisi*'nde ise yayımlanan toplam 95 makalenin 26'sı (%27.3) alanla ilgilidir. Buradaki oransal fazlalığın *İlef Dergisi*'nin diğer iki dergiden daha sonra bu analiz kapsamında geç dönem adı verilen bir zamanda (1994) yayın hayatına başlamış olmasıdır.

Tablo 3. Tüm Dönemlerde (1992-2021) Dergilerdeki Akademik Üretim Sayısı

Dergi Adı	Toplam Makale Sayısı	Yeni Medya Alanıyla İlgili Makale Sayısı	Oran
<i>Connectist</i>	1134	101	%8.9
<i>Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi</i>	546	51	%9.3
<i>İlef Dergisi</i>	95	26	%27.3
Toplam	1775	178	%10

Üç derginin bütün içeriklerinde dikkat çeken bir özellik “sosyal medya” çalışmalarının 4 büyükler olarak adlandırılacak Youtube, Facebook, Twitter ve Instagram ile sınırlı olmasıdır. Yabancı literatürde araştırma konusu olarak rastlanan Google+, Myspace ve Flickr gibi mecralarla ilgili bir makaleye rastlanmamıştır.

74 Hakan Alp, “Çingenelere Yönelik Nefret Söyleminin Ekşi Sözlük'te Yeniden Üretilmesi”, *İlef*, 2016, c. 3, sy. 2, s. 143-172.

Bunun nedenleri olarak söz konusu mecraların Türkiye’de örneğin Facebook gibi rağbet görmemesi, Google+ gibi bazılarının ise küresel olarak “piyasada” tutunamaması gösterilebilir.

Sonuç

Bir disipline ait literatür tez, konferans, panel, kitap gibi geniş bir üretim alanına yayılsa da bilimsel hakemli dergiler akademide müstesna bir yer tutmaktadır. Günümüzde dergi içeriklerinin dijitalleşmesi bilgi paylaşımının küresel boyuta ulaşmasını, akademik çabanın görünürlüğünün artmasını sağlamıştır. “Türkiye’de de üniversiteler, akademik üretimde dergi yayıncılığına büyük önem vermekte ve özellikle uluslararası saygın indeksler tarafından taranan dergiler ortaya çıkarmayı bir amaç olarak benimsemektedirler. Bu nedenle bu çalışmada Türkiye’de iletişim eğitimi veren en eski kurumlar arasında yer alan üç fakültenin akademik dergileri araştırma evreni olarak seçilmiştir.

Türkiye’de iletişim alanındaki ilk akademik dergilerin ortaya çıkışı, başlangıcı 1980’lere dayanan ve 1990’lar boyunca hız kazanan önemli politik, ekonomik ve teknolojik değişim dönemine denk gelmektedir. Yüksek öğretimde iletişim fakültelerinin kurulmasına tarihlenebilecek dergiler, uzun yıllar düzensiz bir yayın seyri gösterse de özellikle son on yılda yayın periyodu korunarak mecrasına oturmuştur. Son birkaç yıldır ise, özellikle bu çalışmanın merkezindeki dergiler, bilimsel yayıncılık kriterlerine uygunluğuyla uluslararası ikincil endekslere girmeyi başarmıştır.

Bu çalışmada günümüzde medya ve iletişim çalışmaları genel literatürü içerisinde önemli bir yer tutan ve yeni medya çalışmaları üst başlığıyla tanımlanabilecek araştırma alanının Türkiye literatüründeki durumunun haritalandırılması hedeflenmiştir. Bu kapsamda anahtar kavramlar, teorik arka planlar ve kullanılan yöntemler analizin merkezine oturtulmuştur. İnceleme sonunda yeni medya çalışmaları, kendi içinde benzerlikler gösterdiği düşünülen 3 döneme ayrılmıştır. Birinci ve son dönemlerin isimlendirilmesinde (“erken dönem” ve “geç dönem”) kronolojik bir tanımlamaya başvurulmuştur. 2001-2010 arası dönemin “gelişme dönemi” olarak adlandırılmasının nedeni ise ilk dönemde görülen teknolojik özelliklerin anlatıldığı derleme çalışmaların yerini yavaş yavaş araştırma makalelerine bırakmasıdır. Söz konusu dönemde araştırmacıların ilgisi az da olsa, yeni iletişim teknolojilerinin farklı alanlardaki görünümünün çözülmesine doğru kaymaya başlamıştır. Bu dönemin en belirgin ve baskın metodolojik yönelimi içerik analizidir. Çeşitli web site içeriklerinin incelenmesi, bankacılık veya gazetecilik alanındaki internet site içeriklerinin karşılaştırılması ilk araştırma makalelerinin bilimsel tasarımlarını şekillendirmiştir.

Çalışmanın ilk merakını besleyen anahtar kavramlar akademik çabanın üç döneminde birbirinden farklı şekillerde kendini göstermiştir. Erken dönemde

yayınlanan kısıtlı sayıda ki çalışmada başvurulan anahtar kavramlar bir elin parmaklarını geçmeyecek şekilde “bilgisayar”, “internet” ve “multimedya” gibi kelimelerle sınırlıdır. Ancak bu kelimelerin aynı zamanda alana dair en temel ve ilk beliren kavramlar olduğunu belirtmek gerekmektedir. Geleşime döneminde ilk döneme kıyasla yeni ortaya çıkan teknolojilerin özelliklerine vurgu yapan kavramlardan ziyade teknolojinin hayat içerisindeki deneyimlerine dayalı kavramların ağrılık kazandığı görülmektedir. Fakat buna rağmen geleşime dönemindeki çalışmalarda ele alınan anahtar kavramlar genellikle ilk dönemde olduğu gibi büyük oranda yabancı literatüre dayanmaktadır. Dijital ekonomi, elektronik ticaret, siber kültür, halkla ilişkiler, e-devlet gibi anahtar kavramlar akademik ilginin pratik hayattaki yeni medya görünümleri üzerine kaydığını göstermektedir.

İlk dönem, önce bilgisayarı ve ardından interneti temel alan, çalışmalarının temel tipolojisi derleme makalelerdir. Söz konusu derlemelerin karakterinin yeni teknolojilere ait özelliklerin çabucak keşfedilmesine yönelik olduğu söylenebilir. Ancak bu keşif çabası, Türkiye özelindeki yeni iletişim teknolojilerinin deneyim bilgisine değil büyük oranda Batı literatürüne dayanmaktadır. Çalışmalarda sistematik bir literatür taraması ve analizinden ziyade ulaşılan ilk bilgilerin paylaşılmasına yönelik bir anlayışım hâkim olduğu görülmüştür. Birçok makalede yeni iletişim teknolojileri hakkında doğru bilinen yanlışlar ile avantaj dezavantaj karşılaştırmalarının yapıldığı göze çarpmaktadır. Bir yönüyle bu nedenle, diğer yönüyle ise yeni iletişim teknolojilerinin henüz toplumsal olarak yaygın bir biçimde deneyimlenmemiş olması nedeniyle bu dönem çalışmalarında baskın bir teorik arka plana rastlanmamıştır. Belirli teorik yaklaşımlara dayalı çalışmalar yine Batılı literatürden yapılan kısıtlı sayıda doğrudan tercümeler ile akademik gündeme taşınmıştır. Bu alışma kapsamında “geleşime dönemi” adı verilen ikinci on yıl boyunca yeni medya alanındaki çalışmalarda teorik arka planda kısmi bir zenginleşme olduğu gözlemlenmiştir. Bu dönemde yavaş yavaş kendini gösteren özgün araştırma makalelerinin yanında bir önceki dönemin mirası sayılabilecek yabancı literatüre dayalı derleme çalışmalar çoğunluktur. Bu nedenle dönemin çalışmalarında görülen teorik arka planların çoğu yabancı literatürden ödünç alınmıştır. Bu dönemde ilk kez etik tartışmalar teorik yaklaşım olarak makalelerde görülmeye başlamıştır. Post-modernizm, küreselleşme, yeni ekonomik yapılanma ve kapitalizm gibi teorik tartışmalar da makalelerde genellikle eleştirel tarzda işlenmiştir.

Geç dönem (2011-2021) alışmalarının ilk iki dönemden farkı Charlie Hebdo, İşlami radikalizm, g, Covid 19, uzaktan eğitim gibi Türkiye ve dünya gündemini meşgul eden konuların araştırma konusu olarak seçilmesidir. Bu dönemde, ilk iki dönemin aksine ve oluşan bilgi birikimiyle, akademik çabanın gündemi meşgul eden konu ve olayları farklı teorik arka planlarla anlamaya çalıştığı görülmektedir. Alandaki çalışmalarda özellikle geç dönem teorik arka planların oldukça zenginleştiği görülmüştür. Bir genelleme yapmak gerekirse *İlef* başta olmak

üzere incelenen çalışmaların genel karakterinin liberalden yaklaşımdan ziyade eleştirel olduğu söylenebilir. Bu dönemdeki eleştirel yaklaşımlar neo-liberalizm, özel hayatın gizliliği, hegemonya, toplumsal muhalefet, toplumsal hareketler, maddi olmayan emek gibi teorik tartışmalarla daha fazla belirginlik kazanmıştır.

Yöntem konusunda ise anahtar kavramlar ve teorik arka plan kategorilerine göre daha yavaş bir gelişme olduğu görülmüştür. Erken dönem (1992-2000) çalışmalarında herhangi bir araştırma makalesi bulunmadığı için bu dönemde göze çarpan bir araştırma yöntemi yoktur. Gelişme döneminde (2000-2010) ise birkaç derinlemesine mülakat ve anket çalışmasının dışında bütün araştırma makalelerinin nitel içerik analizine dayandığı görülmüştür. Geç dönemde (2011-2021) araştırma makalelerindeki artışla birlikte metodolojik bir zenginleşmeden söz edilebilir. Ancak metodolojik çeşitlilik çok az sayıdaki makalede göze çarpmaktadır. Bu dönemde aynı araştırma içerisinde çoklu yöntem kullanımına ancak birkaç çalışmada rastlanmaktadır. Bunun yanında ölçek geliştirme çalışmasına rastlanmazken, ancak birkaç çalışmada daha önce yabancı literatürde güvenilirlik ve geçerliliği test edilmiş ölçeklerin araştırma desenine uyarlandığı görülmüştür. Metodolojik zenginleşmeye rağmen hem geç dönemde hem genel yeni medya çalışmalarında baskın eğilimin nitel araştırma olduğu, en çok kullanılan yöntemin ise içerik analizi olduğu görülmüştür.

Türkiye’deki tarihi 30 yıla dayanan yeni medya çalışmalarında teorik yaklaşımların Batılı literatürden doğrudan alındığı veya uyarlandığı görülmüştür. Yine benzer şekilde önemli bir eksiklik olarak literatürde Türkiye akademisinde üretilmiş kavramların bulunmaması gösterilebilir. İlk 20 yıllık süreçte özgün araştırma metinlerinin çok az üretildiği, akademik çabanın çoğunlukla ortaya çıkan yeni iletişim araçlarının teknolojik açıdan anlaşılmasına harcandığı görülmüştür. Yeni iletişim teknolojilerinin toplumsal, siyasal, ekonomik, psikolojik etkileri, neden olduğu dönüşümler, ortaya çıkan yeni ilişki biçimleri çoğunlukla Batı literatürüne bakılarak anlaşılmaya çalışılmıştır. Ancak son 10 yıllık dönemde göç ve darbe gibi konulara odaklanmış Türkiye tecrübesine dayalı özgün araştırma metinlerinin ortaya çıktığı görülmüştür. Bunun yanında ilk 20 yıllık dönemde iletişim ve medya çalışmaları içerisinde yeni medya alanının oldukça az çalışıldığı söylenebilir. Ancak geç dönemde üretilen 474 yayının 112 tanesi yani yaklaşık dörtte birlik bir kısmı yeni medya çalışmaları alanıyla ilgilidir.

*İlef Dergisi’*nde baskınlığı hissedilen eleştirel yaklaşım dışında akademinin genelinde yeni medya teknolojileri paralelinde Türkiye tecrübesine dayalı özgün kavramların, teorilerin ve yöntemlerin geliştirilmediği görülmüştür. 30 yıllık tarihine bakıldığında Türk akademisindeki yeni iletişim çalışmalarının incelenen bütün kategorilerde Kıta Avrupası başta olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri kökenli sosyoloji, siyaset bilimi ve psikoloji gibi farklı disiplinlerden ödünç alınmış bir çalışma karakterine sahiptir. Bu anlamda özellikle dergiler bazında özgün

ekol veya ekollerden bahsetmek mümkün görünmemektedir. Bunun yanında dünyadaki akademik bilgi üretiminin mecrası olan dergiler daha fazla tematik olmaya başlamıştır. İletişim alanının bütününe ele alan dergiler yerine özellikle yeni medya ile ilgili farklı çalışma alanlarına adanmış çok sayıda akademik dergi bulunmaktadır.

Yeni medya çalışmaları alanında Türkçe literatürün kendi içinde küçük bir muhasebesini yapmayı hedefleyen bu çalışma, Türkiye tecrübesine dayanan özgün araştırma metinlerinin nitelik ve nicelik açısından arzulanan yere gelebilmesi için akademik dergi yayıncılığında daha fazla tematik dergiye ihtiyaç olduğunu, Türkçe literatürün yabancı literatürle derinlemesine ve sistematik bir şekilde karşılaştırmasına yönelik araştırmalara ihtiyaç bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Alev Aslan ve Betül Öney Doğan, “Çevrimiçi Şiddet: Bir Siber Zorbalık Alanı Olarak “Potins” Örneği”, *Marmara İletişim Dergisi*, sy. 27, 2017, s. 95-119.
- Ali Özcan, “Yeni İletişim Teknolojileri, Yerel Gazetecilik ve Yerellik Algısı”, *Marmara İletişim Dergisi*, sy. 26, 2016, s. 17-36.
- Ankara Üniversitesi İlef Dergisi, 07.02.2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilef>
- Aynur Köse ve Eylem Arslan, “Türkiye Spor Federasyonlarına Ait Web Sayfalarının Milliyetçi Göstergeler Açısından İncelenmesi ve Diğer Ülke Federasyonlarıyla Karşılaştırılması”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 13, sy. 13, 2014, s. 95-116.
- Ayşenur Akyazı, “Yeni İletişim Ortamı Olarak Dijital Katılımcı Sözlüklerde Nefret Söylemi”, *Marmara İletişim Dergisi*, sy. 22, 2016, s. 183-193.
- Barry Wellman, “Computer Networks As Social Networks”, *Science Magazine*, c. 293, 2001, s. 2031-2034.
- Bedir Erişti, “Çocuklarda Teknoloji Odaklı Görsel İletişim ve Dinamik Bir Görsel İletişim Yolu Olarak Dijital Öyküleme”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sy. 52, 2017, s. 25-38.
- Bülent Küçükeroğan, “Multimedya Yayıncılığı Çağında Deneysel Hdtv Programı: Geleceğin Tv’si 201x”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1996, sy. 3, s. 119-122.
- Can, Kozanoğlu, *İnternet Dolunay Cemaat*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1997
- Celalettin Aktaş, “Çevrimiçi Ortamda Yayımlanan Türk Gazetelerinin Etkileşimin Farklı Boyutlarında Bulunan Özelliklerini Kullanma Düzeyleri Üzerinde Ampirik Bir Çalışma”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 14, sy. 14, s. 7-20.
- Christine Hine, *Virtual Ethnography*, London: Sage, 2000.
- Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences, 22.02.2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/connectist>
- David Bell, *An Introduction to Cybercultures*, Routledge, 2005.
- David Post, “Governing Cyberspace”, *The Wayne Law Review*, c. 43, sy. 1, 1996, s. 155- 171.

- Ebru Ural, “İnternet ve Halkla İlişkiler - Gregory R Sherwin, Emily N. AVILA Çevirisi”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 11, sy. 11, 2001, s. 347.
- Elizabeth H. Bassett and Kate O’Riordan, “Ethics of Internet Research: Contesting the Human Subjects Research Model”, *Ethics and Information Technology*, c. 4, sy. 3, 2002, s. 233-247.
- Emin Aydın, “Ağ Güvenliği”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1997, sy. 6, s. 43-59.
- Emin Aydın, “Bilgisayar Vizyon ve Görüntü İşleme”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 6, sy. 6, 2014, s. 191-208.
- Emin Aydın, “Bilişim Sistemlerinde Güvenlik, Güvenirlik Mahremiyet ve Bilişim Suçları”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 3, sy. 3, 1992, s. 109-138.
- Emin Aydın, “Bilişim Toplumu”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 4, sy. 4, 1993, s. 57-86.
- Emin Aydın, “Myths About Teaching Computer”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 3, sy. 3, 1993, s. 123-140.
- Emin Aydın, “Myths and Realities of On-Line Information Utulities and Its Networking”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 2, sy. 2, 1993, s. 121-134.
- Emin Aydın, “Sayısal Video Etkileşimi Teknolojisi ve Kişisel Bilgisayarlar”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 8, sy. 8, 1994, s. 177-184.
- Enterprise, Jubilee. *Youtuber*. Elex Media Komputindo, 2018.
- Eran Fisher, *Media and New Capitalism in the Digital Age: The Spirit of Networks*, Palgrave Macmillan, 2010.
- Erdal Peker, “Siberbuzamda Alarm”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sy. 7, 1998, s. 113-118.
- Erdem Yedekci, “Yeni Toplumsal Hareketler ve “Bir Araya Gelmenin Koreografisi” Bağlamında Video Aktivizm”, *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, sy. 30, 2018, s. 55-74.
- Filiz Aydoğan, “Eleştirel Perspektiften Yeni Medya”, *Marmara İletişim Dergisi*, sy. 15, 2009, s. 186-194.
- Filiz Otay, “Bir Halkla İlişkiler Aracı Olarak Dünyayı Saran Web: Web Sitesi Geliştirirken Araştırma, Planlama ve Değerlendirmenin Ele Alınışı - Candace WHITE, Nirajna RAMAN Çevirisi”, *Marmara İletişim Dergisi*, c. 11, sy. 11, 2001, s. 373.
- Giovannetti, Emanuele; Kagami, Mitsuhiro, *The internet revolution: A global perspective*. Cambridge University Press, 2003.
- Hakan Alp, “Çingenelere Yönelik Nefret Söyleminin Ekşi Sözlük’te Yeniden Üretilmesi”, *İlef*, 2016, c. 3, sy. 2, s. 143-172.
- Hatice Turan, “Sosyal Medya’da Şiddet: Sağduyunun Yitiminde Başkalık ve Kendilik Deneyimleri”, *Marmara İletişim Dergisi*, sy. 27, 2017, s. 121-133.
- Hediyeullah Aydeniz, “Editörden”, *Marmara İletişim Dergisi*, 2015, c. 24, sy. 1, s. V-VII.
- Hossein Kermani, “Telegramming News: How have Telegram Channels Transformed Journalism in Iran?”, *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, sy. 31, 2018, s. 168-187.
- Howard Rheingold, *The Virtual Community. Homesteading on Electronic Frontier*, The MIT Press, 2000.

- Hüseyin Köse, "İnternette "Açık" ve Demokratik Yayıncılık: "Sanal Ortam Günlükleri" ve Wiki'ler", *Marmara İletişim Dergisi*, c. 13, sy. 13, 2008, s. 83-93.
- Jale Balaban, "Bilgisayar Destekli Öğretimde Uygulama", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sy. 8, 1998, s. 255-264.
- James Brandon, *Virtual Caliphate: Islamic Extremists & Their Websites*, Civitas, 2008.
- Jeffrey Fisher, "The Postmodern Paradiso: Dante, Cyberpunk, and the Technosophy of Cyberspace", *Internet Culture*, David Porter (ed.), New York: Routledge, 1997, s. 111-128.
- Jeffrey Rosen, *The Naked Crowd Reclaiming Security and Freedom in an Anxious Age*, Random House Inc., 2004.
- Jodi O'Brien, "Writing in the Body: Gender (Re)Production in Online Interaction", *Communities in Cyberspace*, Marc A. Smith ve Peter Kollock (ed.), Routledge, 2005, s. 75-103.
- John Perry Barlow, "A Declaration of Independence of Cyberspace", <https://projects.eff.org/~barlow/Declaration-Final.html> [Erişim Tarihi: 10.04.2022].
- Jason Ohler, "Digital Citizenship Means Character Education for The Digital Age", *Education Digest: Essential Readings Condensed for Quick Review*, c. 77, sy. 8, 2012, s. 14-17.
- Karen Cerulo, "Reframing Sociological Concepts for Brave New a (Virtual?) World", *Sociological Inquiry*, c. 67, sy. 1, February, 1997, s. 48-58.
- Karen Mossberger, Caroline J. Tolbert ve Ramona S. McNeal, *Digital Citizenship: The Internet, Society, and Participation*, The MIT Press, 2007.
- Leaver, Tama; Highfield, Tim; Abidin, Crystal. *Instagram: Visual social media cultures*. John Wiley & Sons, 2020.
- Lincoln Dahlberg, "Democracy via Cyberspace: Mapping the Rhetorics and Practices of Three Prominent Camps", *New Media and Society*, c. 3, sy. 2, 2001, s. 157-177.
- Mahmut Oktay, "Bilgisayar Destekli Gazeteciliğin Klasik Haber Anlayışında Yaratacağı Değişiklikler", *Marmara İletişim Dergisi*, c. 5, sy. 5, 1994, s. 59-78.
- Manuel Castells, *Ağ Toplumunun Yükselişi*, c. 1, çev. Ebru Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.
- Manuel Castells, *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür -Kimliğin Gücü*, c. 2, çev. Ebru Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.
- Manuel Castells, *İsyan ve Umut Ağları - İnternet Çağında Toplumsal Hareketler*, çev. Ebru Kılıç, Koç Üniversitesi Yayınları, 2012
- Mark Poster, "Cyberdemocracy: Internet and Public Sphere", David Trend (ed.), *Reading Digital Culture*, Blackwell Publishing, 2001.
- Mark Poster, "Databases as Discourse, or Electronic Interpellations", *The second media age*, Cambridge: Polity Press, 1995, s. 78-94.
- Morozov, Evgeny. *The net delusion: How not to liberate the world*. Penguin UK, 2011.
- Murat Özgen, "İnternet ve Türkiye'de İnternet Gazeteciliği", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2000, sy. 10, s. 57-64.

- Mustafa Cem Oğuz, “Şebekeleşmiş Otoriteryanizm ya da Otoriter Rejimlerin Siber Alanla İlişkisi: Rusya ve Çin Üzerine Bir Literatür İncelemesi”, *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, sy. 31, 2018, s. 103-120.
- Necmi Emel Dilmen, “Yönetenler Açısından Türkiye’de İnternet Gazeteleri ve Haber Portalları Üzerine Bir Değerlendirme”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sy. 22, 2005, s. 91-101.
- Nick Fox ve Chris Roberts, “The Sociology of a Virtual Community”, *Sociological Review*, c. 47, sy. 4, 1999, s. 663-671.
- Nikolaos Misirlis ve Maro Vlachopoulou, “Social Media Metrics and Analytics in Marketing – S3M: A Mapping Literature Review”, *International Journal of Information Management*, c. 38, sy. 1, February 2018, s. 270-276.
- Nilüfer Timisi, “Sanallığın Gerçekliği: İnternetin Kimlik ve Topluluk Alanlarına Girişi”, *İnternet, Toplum, Kültür*, Mutlu Binark ve Barış Kılıçbay (eds.), Ankara: Epos Yayınları, 2005, s. 89-105.
- Noam Cook, *Technological Revolutions and the Gutenberg Myth’ in Internet Dreams*, Cambridge, MA: MIT Press, 1997.
- Martínez-López, Francisco J.; D’alessandro, Steven, *Advances in Digital Marketing and eCommerce*. Springer, 2020.
- Oğuz Kuş, “Dijital Nefret Söylemini Anlamak: Suriyeli Mülteci Krizi Örneği Olayı Bağlamında Bbc World Service Facebook Sayfasına Gelen Yorumların Metin Madenciliği Tekniği ile Analizi”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2016, sy. 51, s. 97-121.
- Oya Tokgöz, “Türkiye’de İletişim Eğitimi: Elli Yıllık Bir Geçmişin Değerlendirilmesi Kültür ve İletişim Dergisi, c. 6, sy. 1, 2003, s. 9-32.
- Özlem Erkmek, Canan Arslan, Burcu Gümüş ve İlknur Doğu Öztürk, “Türkiye’de Ekoloji Hareketlerinin Sınırlı Sosyal Medya Kullanımı: Ekoloji Birliği Twitter Ağı Analizi Örneği”, *Connectist: Istanbul University Journal of Communication Sciences*, sy. 56, 2019, s. 31-66.
- Paolo Gerbaudo, *Twitter ve Sokaklar*, çev. Osman Akınhay, Agora Kitaplığı, 2014.
- Pavlik, John V. “Trends in new media research: A critical review of recent scholarship.” *Sociology Compass*, c.7, sy.1, 2013, s.1-12.
- Ramazan, Yelken, *Cemaatin Dönüşümü, Geç Modern Dönemde Cemaat Sosyolojisi*, Ankara: Vadi Yayınları, 1999.
- Robert Sprague, “From Taylorism to the Omnipicon: Expanding Employee Surveillance Beyond the Workplace”, *Journal of Computer & Information Law*, c. 25, sy. 1, 2007, s. 1-35.
- Sharan, B., Merriam, *Nitel Araştırma*, çev. Selahattin Turan, Ankara: Nobel Yayın, 2015.
- Shawn Wilbur, “An Archaeology of Cyberspaces: Virtuality, Community, Identity”, *Internet Culture*, David Porter (ed.), New York: Routledge, 1997, s. 5-22.
- Sherry Turkle, *Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet*, Phoenix, 1997.
- Sinem Yeygel ve Ayşen Temel Eğinli, “Çocukların Yeni Oyunağı: İnternet (Çocukların İnternet Kullanımına İlişkin Bir Araştırma)”, *Marmara İletişim Dergisi*, sy. 15, 2009, s. 159-183.

- Steve Jones (der.), *Doing Internet Research: Critical Issues and Methods for Examining the Net*, London: Sage, 1999.
- Suat Gezgin, "Multimedya", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1997, sy. 5, s. 5-22.
- Şengül Özerkan, "Bilgisayar ve İletişim", *Marmara İletişim Dergisi*, c. 3, sy. 3, 1993, s.151-160.
- Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi, 13.02.2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turcom>
- Yasemin İnceoğlu, "Bilgisayar ve İnsan Yaşamı Üzerine Bazı Etkileri", *Marmara İletişim Dergisi*, c. 3, sy. 3, 1993, s. 141-150.
- Zekiye Tamer Gencer, "Norman ve Skinner'ın E-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeğinin Kültürel Uyarlaması İçin Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sy. 52, 2017, s. 131-145.
- Zerrin Ayvaz, "Unix ve Windows Nt İşletim Sistemlerine Genel Bakış", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, sy. 9, 1999, s. 391-402.
- Zeynep Zelal Kızılkaya, "Sosyal Medya Kullanıcılarının Metalaşması: YouTuberlar Üzerine Bir İnceleme", *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, sy. 35, 2020, s. 63-91.
- Zizi Papacharissi, "The Virtual Sphere: The Internet as a Public Sphere", *New Media & Society*, c. 4, sy. 1, 2002, s. 9-27.
- Zygmunt Bauman ve David Lyon, *Akışkan Gözetim*, çev. Elçin Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.